

„De óra perceg, egyik tavasz elmegy,
másik jön, rózsaszínbe vált az égbolt,
cserélődnek a városnevek is,
már nincs tanúja annak, ami történt,
már emlékezni, sími sincs kívül,
az ámyékok is sorra széledeznek,
azok, akiket többé nem idézünk,
csak iszonyodnánk visszatértükön.”

(Anna Ahmatova: Negyedik elégia. Rab Zsuzsa fordítása)

I. 1928

A lerobbant állomási resti,
nem is emlékeztet hajdani fényes
önmagára. Eltűntek a régi
asztalok, s a karosszékek lábát
otrombán vagdosták le valakik.
Törpéknek méretezett székeken
ülünk, és várunk az üres pohárra,
mert szovjet pohár sincsen elég!
A sor már az asztalok között kanyarog.
Kétszer állsz sorba, meg ne unhasd sorsod,
először pohárért, másodszer a
tisza pohárral várhatod a vodkád.
Eltűnt a híres biliárdasztal is,
akár Gumiljov. Zoscscenkóra nézek
dideregve. Szinte hihetetlen,
hogy három éve, még Párizsban a
Lúdláb királynő foteljében ültem,
Hodaszeviccsel, és improvizált
Bill. A free jazz elbűvölt,
ide-oda kanyargott a dallam,
félő volt, elveszíti önmagát,
de soha-soha nem veszítette el,
Bill visszatalált a kezdetekhez.
Itt tartottam, mikor az ismerős
báros megjelent két pohár vodkával.
„A nagyság átka! – vigyorgott Zoscscenko. –
Előbb-utóbb mindenütt felismernek.”
Ittunk, borongtunk, és körülöttünk
recsegték a NEP-korszak kulisszái.
Meztelen évek jöttek, kitakart,
reménytelen és utált szerelmek.
Szájperemig ért a sár. Mindenki
feljelentett mindenkit, hogy megússza,
de nyilván senki nem úszhatta meg.
Kigyúltak Iljics lámpái. Felépült a szibériai
vasútvonal. Elkészült a Volga-csatorna.
Megkezdődtek a perek, dörögtek
a kivégzőosztagok golyói,
s a május elsejei mítingeken
feldübörögtek a pszichopaták.

II. 1938

A Vörös Medvében, az első vodka után,
mikor estébe vált az elhülyült délután,
sokszor tűnik fel kedves, régi párizsi bárom,
a Lúdláb Királynőben ülök, abszintom várom.
Nemrég hagytam abba a Melville-fordításom,
Moby Dick elsuhant a végtelen óceánon.
Láttam Tányát, amint borongva néz utánam,
türkiz szeme megvilan a tomboló ragyogásban.
„Mindjárt jövök, kicsim!” – kiáltok fel kedvetlen,

de lelkiismeret-furdalásom nem csökken.
Megrendelem tehát mai, második vodkám,
zongorához ül Bill, kedves dzsessz-zongoristám.
Asztaltársaim is azonnal betoppannak,
Jean, a pék, Hodaszevics, Kuprin. A forradalmat
tárgyaljuk hevesen, és Szovjet-Oroszország,
tragikusan meddő, kilátástalan sorsát.
Befejezni nem tudjuk, Malevics érkezik,
új rajzait mutatja, már spicces egy kicsit.
B. grófnő, gyönyörű, tragikus szerelmünk,
állótükre előtt ül, amelynek mélyén eltűnt.
Félhomályban cikáznak testetlen kósza árnyak,
de nem adják lelkük a könnyörtelen halálnak.
Míg élünk, bennünk élnek, nem hagynak el soha.
Érkezik Rahmanyinov. Felsír a zongora.
De a Vörös Medvében nem várom meg a végét,
hazamegyek, vár Tánya szemében a nagy kékség.
S a fehér bálna is vár, a sorsom körém zárul.
Tánya már a nyakamban, őszintén el is ámul.
„Hát megjöttél, apuci – kiabál örvendezve –,
azt hittem, megeszen a csúnya, veres medve.”

III. 1948

Ülünk Zoscscenkóval a hűs teraszon,
ám-lám megbecsülnek öregkorunkra.
Törzsvendégei lettünk egy zártkörű
szovjet evezősklub vendéglőjének.
Iván, a főnök Zoscscenko híve volt,
kívülről fújta, imádta a tárcáit,
a verseim is megnyerték tetszését,
és nagyra becsülte Tinyanovot is.
Sokszor aludtunk a vendégszobákban,
ha elfajult a multság, s berúgtunk.
A Kresztovka zihált ablakunk alatt,
az öböl felől sós szagot hozott a szél.
A Lúdláb királynő is sokszor feltűnt,
hallottam Bill zongorájának hangját.
Hodaszevics egy szőke kislányt figyelt,
habzott a sör a koronás korsókban.
Azok az esték végképp elmerültek,
semmi nem hozza vissza dáridóink.
Elveszett Osztáp, a nagy kombinátor,
máshová vonult az egész társaság.
Teraszon ültünk, már nem volt meg semmi.
Besúgónk künn leszködött a homályban.
Iván megsajnálta. „Egy fél vodkára
vendégem, elvtárs, ne lógassa orrát.
Elmúlik minden, akár a mamutok,
forog a föld a keserű levében.
Igyunk a győzelemre, hisz Berlin is
elesett!” Kevélyen villant a vodka.
Új vendégek, spicces angol turisták
tódultak be a Lúdláb Királynőbe.
Nem látom viszont, tudtam, többé soha.
Az öbölben egy hajókürt harsogott.

IV. 1958

Valamikor a háború végén,
egy elsüllyedt délutánon, Eliezer Kamenezkyvel,
ezoterikus költőbaráttal üldögéltünk
a szinte teljesen üres Lúdláb Királynőben.
Még nem jöttek meg a társak,
Bill önmagának improvizált a zongoránál.
Sört ittunk, még nem tértünk rá az abszintra,
s a költő a fekete mágiáról értekezett,
az igen elszaporodó sátánista szektákról.
„Te tényleg elhiszed – fordultam feléje szigorúan,
noha nevetgetnékem volt –, hogy a fekete mágus
a sötétség természetfölötti erőit, a gonosz szellemeket,

démonokat, ördögöket idézi meg, sunyi szándékkal,
s a szertartás során olyan rosszindulatú erőket ébreszt fel,
amelyek másoknak árthatnak?” „Kérlek szépen –
kortyolt söréből a költő –, ez nem hit kérdése,
te, mint annyian a kételkedők közül,
kauzálisan fölfogható, racionális összefüggést keresel
a mágikus művelet és a befolyásolandó tárgy között,
de ilyen összefüggés nyilván nem áll fenn.
Itt van például az úgynevezett utánzó mágia,
amely kapcsolatot tételez egy tárgy vagy személy
és egy hozzá hasonló tárgy, például viaszfigura,
baba, bábu, marionettfigura között.
A figurának okozott fájdalom – a mágus eltökélten
mondjuk tűkkel, szegekkel szurkálja,
késsel vagdossa – a megidézett személynek árt,
ugyanis, bármennyire is ingatod makacs fejed,
a személy igenis érzékeli a fájdalmat,
üvöltözik, sír, sokszor bele is őrül.”
„Ezek mesék, kedves Eliezer, legendák.”
De őt már nem lehetett leállítani.
„Nagy szerepe van mindebben a varázsigéknek,
a fohászkodásoknak, a ráolvasásoknak,
s ha gonosz célból használják, ártani tud
a megidézett személynek, tönkretelheti
annak tulajdonát.” Hangosan nevettem.
„Bizonyítsd be – mondtam. – A puding próbája az evés.”
Ő előszedett egy Sztravinszkijre hasonlító bábút,
és egy tűvel kezdte szurkálni, miközben
valami érthetetlen nyelven mormogott
egy ritmikus, ismétlődésekre alapozódó szöveget.
„Hax, Pax, Max” és „Pax, Sax, Sarax”.
Ebben a pillanatban megjelent
a Lúdláb Királynő ajtajában Sztravinszkij,
és az arcához kapott. „Valami megcsípett –
motyogta idegesen. – Vérzek!” És észrevéve minket,
dülöngélve igyekezett asztalunk felé.
A költőnek épp annyi ideje volt, hogy
táskájába rejtse a bábút, s sziszegve kérdezze tőlem:
„Na, láttad?!” De én nem fejthettem ki ellenérveimet,
mert Sztravinszkij máris az asztalunknál ült,
vérző arcára szorítva fehér zsebkendőjét,
sört és abszintot rendelt. „Vérzek még?–
kérdte aggodalmaskodva, a vérfoltos zsebkendőt
körülményesen megvizsgálva. – Az utcán sétáltam,
elmélázva, amikor hirtelen égő fájdalmat éreztem,
bizonyára valami repülő állat csíphetett meg.”
De a vérzés elállott, megérkezett Hodaszevics,
Malevics, Kuprin, Tokajevszkij. Már alkonyodott,
s Eliezerrel mi is rátértünk az abszintra.
A fekete mágikus praktikákról, érthető okokból,
aznap este már nem vitakozhattunk többé.
Sztravinszkij cserélt Billel, a zongorához ült,
és Chopin-mazurkákat játszott önfeledten.
Az arca már nem vérzett, aztán mindannyian
Pedrót hallgattuk ámulatlan, a jamaicai trombitást.

V. 1968

dolce stil nuovo

Ó, hogy elsuhant minden! Zuhogott évré év.
Vegzáltak és besúgtak. Ködbe veszett a rév.
Süllyedt kísértethajónk a szovjet tengeren.
Elveszték mind a társak. Már mindenki idegen.
Holnapra tört arcunk is vodka tükrébe vész.
Lamentálunk, kitarunk. Elmenni is nehéz.
És hová húzhatnánk el? Kibicsaklik az élc.
Friscóba? Velencébe? Tükrünkől a lidérc
fityiszt mutat, röhög, s mi várjuk a csodát,
Lúdláb Királynőben az ős kompániát.
De hát mind tovatűntek, Kuprin, Hodaszevics,

Tokajevszkij, Sztravinszkij, Bunyin és Malevics.
Hómezőn vadlúd, vadnyúl. Vissza is jöhetnének.
Tátongó képkeretben szaltó mortále – végzet.
Idézetek, tanulság, szerelmek, könyv, gyerek...
Versek, mit hátrahagynánk, ha lesz majd még kinek?

VI. 1978

1. A rossz hír

„A Lúdláb Királynő már nem létezik!” –
mesélte szomorúan Zsenya, a nagy utazó,
és részvétellel nézett rám.
A hársfa alatt ültünk kőasztalomnál.
„Két hét múlva indulunk Amerikába –
közöltem –, végre megkaptuk az útlevelet.
Láthatom Tatjánát, az unokámat,
viszontláthatom lányom, megkapom az
angol és lengyel nyelvű verseskönyveim példányait,
megismerkedhetek Milosszal, az emigráns
lengyel költővel, a fordítómmal, s láthatom
New Yorkban, a Modern Művészetek múzeumában
régii, feledhetetlen barátom, Malevics remekműveit.”
És poharunkban kevélyen csillant meg a bordói,
amit nekem hozott ajándékba. – „A háború után
ledózerolták az egész utcát, Vaszilij Ivanovics,
a Lúdláb Királynő is nyughatatlan,
örökké siető törzsvendégei után költözött
a számunkra elképzelhetetlen nemlétebe.
Meséljél, milyen volt?” – kíváncsiskodott Jevtusenko.

2. Az elvarázsolt este

„Aznap este – kezdtem el, mély lélegzetet véve,
fejést ugorva a feledés kútjába,
hátha mégis sikerül felszínre hozni valamit –
mindenki ott volt a Lúdláb Királynőben,
a Föld és Párizs eme páratlan helyén,
még azok is, akik különben nem is lehettek volna ott.
Rahmanyinov és Sztravinszkij, akik különben
ki nem állhatták egymást, felváltva zongoráztak,
az egyik Schumann Karneváljából improvizált
gyönyörű részleteket, míg a másik
Chopin-keringőket játszott, mélabúsan.
Malevics önfeledten rajzolta a jelenlevőket,
hova tűnhettek vajon e rajzok,
amelyek a kételkedőknek is bizonyíthatnák
a nyolcszögű bár megejtő különösségét,
elbűvölő atmoszféráját, nem is beszélve
a jelen lévő s azóta már az elágazó
ösvények kertjében sétálgató törzsvendégekről –
megannyi kiváló író és zeneszerző –,
akiket virtuózan örökített meg a dörgő időben.
A már spicces Hodaszevics, abszintos poharában
arcát gúnyosan elnézegetve, pikáns történeteket mesélt,
Bunyin Bergyajevvel sakkozott, és veszésre állott,
Kuprin, a nagy gyűjtő, a jókedvű Osztáp Benderrel
készített riportot. A különc Tokajevszkij verset írt,
Eliezer Kamenezky, az ezotéria megszállottja
és a fekete mágia elkötelezett híve – egyedül róla
nem tudok semmit, még a harmincas években
Lisszabonba költözött, egy ideig leveleztünk,
de a háború után kitűnt a képből – verseket fordított.
Vetélytársam, D. herceg is ott volt,
ki tudja, miért ugrott át Londonból,
egy ismeretlen, fekete lánynak csapta a szelet.
A fiatal Nabokov (Ő is ott volt) a lepkékről tartott
szabadelőadást az elképedt pincéreknek,
míg Bill, a zongorista, kihasználva kényszerű
pihenőjét, fröccsöt szopogatott, és áhítatosan bámulta

a két Mestert. Kétségtelen, egymást múlták felül,
főként miután vörösboros poharukat felemelve,
barátságukra koccintva elkezdtek egy Mozart-négykezeset.
Léna, a fiatal magyar költő és felesége mellett ülve,
elmerülten mesélt gyermekkoráról, míg Klaudia
a rajzoló Malevicset bámulta áhítatosan.
B. grófnő – mert ő is ott volt, visszajött erre az estére
a túlvilágról, az árnyak birodalmából –
Milos Crnjanskától, a szerb költőtől
érdeklődött kíváncsian az oroszországi helyzetről,
s arról, hogy közelről milyen volt a háború,
de az Ohrana savószemű ügynöke,
(most vettem észre, hogy ő is itt van)
kedvetlenül legyintett. »Szent Oroszországunknak vége! –
tette hozzá az emigráns ügyvéd –
a kretén bolsevikok örökre elintézték.«
»Csak semmi pánik« – legyintett a bábuska,
erre az estére ő is visszajött, és fölötté az asztal
közepére a szamovárt. »Mikor ittak utoljára orosz teát?« –
kérdezte a társaságtól, és finoman mosolygott,
Nyizinszkij pedig, mert ő is ott volt,
táncolni kezdett a szomorú szemű táncosnővel,
az öreg festő pedig egy nyírfát rajzolt
a fehér falra, színes krétával, és könnyekkel sírt.»

3. Az emigráns orosz rulett

És az emigráns orosz rulett most megpördül,
eszeveszett vágta fognak a golyók,
és az állókép hirtelen elevenné válik.
Rahmanyinov és Sztravinszkij megisszák
első üveg vörösboruk, újat rendelnek,
és váratlan ötlettől vezérelve, divatos kuplékat
kezdenek el játszani. Az ismeretlen fekete lány,
az udvarlást, a bizonyára elcsépelet bókákat megunva,
ott hagyja D. herceget, felugrik, odamegy a zongorához,
és énekelni kezd. Kellemes szoprán hangja
mindenkit elbűvöl. Malevics természetesen felfigyel rá,
le is rajzolja, amint sudáran áll a két Mester között.
Az utókor majd találgathat: kicsoda ez a lány,
melyik csélsap zeneszerző szeretője lehetett?
Hodaszevics rátér Gorkijra, akinek két évig
magántitkára volt Berlinben. „Köszöntötte a mester
Alekszej Tolsztojt, huszonöt éves írói jubileumán,
hogyne köszöntötte volna, de azért oda is szúrt neki,
a sok ihletett részlet után sok a vázlat is,
az elnagyolt jelenet. Na, igen, őnála semmi ilyesmi
nem volt, gondolatok például Az anyára.”
Bergyajev előretol egy parasztot és határozott hangon
jelenti be: „Matt!” Bunyin sóhaj, és kedvetlenül
söpri le a figurákat a tábláról. Osztáp már a Dnyeszter jegén
bukdácso, és az ámuló Kuprinnak elmeséli, miként
fosztották ki a román határőrök. Úgyszólván
semmije nem maradt, csak az Aranygyapjú Rend,
ahova visszapaterolták Nagy-Románia rabló határőrei.
Tokajevszkij befejezi négysorosát, sok a javítás,
az áthúzás, a betoldás, és rekedt hangon olvassa fel:

„Megjelenik felettünk Isten ujjja,
s az utat a szél havakkal befújja.
Megyünk, de már rég nem tudjuk, hova,
magába zár foglyunk, az éjszaka.”

A hallgatóság tapsol. Eliezer Kamenezky is befejezi fordítását,
egy Fernando Pessoa nevű, félig ismeretlen portugál
költő versét fordította le, ő is felolvassa.

„Bolond vagyok, nyilván nagyságra vágytam,
olyanra, mit véletlen sosem ad.
De nem ez védte meg bizonyosságomat,

távozóban a sivatag homokján
a régi lény maradt, nem a tartós anyag.

Tébolyomat s következményeit,
hatását bár mások magukra vennék.
Téboly nélkül az ember mire válhat?
Mi más, mint egészséges állapot,
elnapolt hulla, aki nemz még?” *

Őt is megtapsolják. Ma mindenkit. A királyi korszokban
emelkedik a sörháb, a poharakban fenyegetően
csillan meg a vodka, gonoszul az abszint,
kevélyen a vörösbor, megadóan a fehér. D. herceg
most fedezi fel Natasát, régi kedvesét,
elbűvölőnek hitt, de egyre fakuló mosolyával
sétál oda hozzá. Milos Crnjanski is írni kezd,
az ifjú Nabokov lepkegyűjteményét mutogatja Klaudiának,
s szinte elnyeli szemével az ámuló lányt.
Bill és a jamaicai trombitás huszonegyezni kezdenek.
Léna már a petrovszki tanyát meséli Lolának,
az emigráns magyar költő feleségének,
Ivánt, Aljosát, Igort, Dimitrijt, Vologyát
és a nagyanyót, szeretett fáinkat. Márai feláll,
és felemelt fejjel kisétál a képből,
odamegy a festő mellé, és a nyírfát
elmerülten elnézegeti. Az Ohrana ügynök
elvörösödve ismeri be, hogy igen, természetesen
az ügyvéd urat is lehallgattuk, mindenkit,
ahelyett, hogy Lenint és körét figyeltük volna,
őket nyirtuk volna ki, ameddig még egyáltalán lehetett.
Váratlanul sípolni kezd a szamovár,
a bábuska elbűvölő mosollyal töltögeti a teát.
Nyizsinszkij a levegőbe emeli a sikoltó lányt,
és elforog, az öreg festő pedig festett nyírfája alól,
a társaság felé fordulva, megrovóan jelenti ki:
„Nincs más megoldás, tisztelt barátaim.
Haza kell menni!”

4. Minden megvan

Mindannyiukat látom, kedves Zsenya! –
néztem az elámult, poharáról is megfélemedező
Jevtusenkóra. – Belemosódnak egy viccet
törvényszerűen követő félmosolyba,
aztán legyőzve a gravitáció törvényeit,
felemelkednek, és fénysugárként libbennek tova,
csak Eliezer Kamenezky marad, zavartan néz engem,
és vigyorog. „Hát ennyi volt, ennyi volt az élet, Vászja.”
A diófán ebben a pillanatban kezd csörögni
egy tolvaj szarka, és megszólal Oszip Mandelstam
hasonmása is, a feketerigó. Halljuk a közeli tó
hullámainak morajlását is, a feltámadó szélben.
A távoli öbölben megszólal egy hajókürt is.
Nyolc óra van.

Utóhang

Nem tudom, mi történt a Lúdláb Királynővel?
Elveszett? Lebontották? Csak emlékeimben él,
és tér vissza makacsul, akár a tolvaj éjjel.
Bill, a dzsesszvirtuóz révületben zenél.

Feltűnnek kósza árnyak, emigráns orosz költők.
A verseiket mondják makacsul, önfeledten.
A zongorához ülnek kóborló zeneszerzők,
villódzó epizód sikeres életükben.

És nézzük a falon a soha nem volt nyírfát,
senki amúgy sem kerülheti el sorsát.
Áttekinthetetlen, vad rejtvény a világ.

Körülöttünk, bennünk csak felépül az ország,
történetét mások egyszer úgysis elmondják.
Ki-ki megtalálhatja vak labirintusát.

BOGDÁN LÁSZLÓ fordításai

A Lúdláb Királynőről már régóta tervezett egy hosszabb versciklust, már Washingtonban emlegette, sokat mesélt. Ez volt Párizsban tíz évig a törzshelyük, annak a háznak a földszintjén – nem kellett messzire menniük –, amelynek manzárdszobájában laktak. Úgyszólván itt zajlott az életük, itt találkozhattak barátaikkal, akiket felidéznek a versek. Az ötlet, hogy tízévenként, sorsa váltakozó állomásairól stílszerűen kocsmáiból pillantson vissza a Lúdláb Királynőre, izgalmassá teszi az önéletrajzi vonatkozások miatt különben is érdekes versciklust. Nyomoztam utána Párizsban, de Jevtusenko jól értesült, a vendéglő megszűnt, a házat is lebontották, a környék teljesen átalakult, s a Lúdláb Királynő nagy hírű, a másvilágra átugró vendégeivel együtt, átköltözött a versbe. – Tatjana Bogdanova

* Fernando Pessoa: Sebestyén, Portugália királya. Fordította: Nemes Nagy Ágnes.

Kategória: vers, próza
Denúmiere autor: Vaszilij Bogdanov

Látó Szépirodalmi Folyóirat